

Beetje vlees eten past in kringloopverhaal

■ PEILING

Door Gert van Maanen

Vraagt de groei van de wereldbevolking om intensivering van de landbouw of is dat juist een grote valkuil? Op 9 november organiseerde de Wetenschappelijke Raad voor Integrale Duurzame Landbouw en Voeding in Ede een symposium over efficiëntie in de landbouw van de 21ste eeuw. *Bionieuws* compileerde uit de presentaties een aantal opmerkelijke inzichten.

Dierwetenschapper Imke de Boer, hoogleraar dierlijke productiesystemen in Wageningen:

'Iedereen is het er eigenlijk wel over eens dat het voedselsysteem duurzamer moet worden, maar over de rol van dieren hierin verschillen de verhalen. Het uitgangspunt en de gebruikte indicatoren bepalen sterk de oplossingsrichtingen. Aan de ene kant is het uitgangspunt dat je nou eenmaal dierlijke producten moet produceren en dat efficiëntie betekent dat je in de keten zo min mogelijk hulpbronnen – energie of water – per kilo kip of melk gebruikt. Dan heb je het consumentenperspectief, dat ervan uitgaat dat je minder of helemaal geen dierlijke eiwitten moet gebruiken. Consumentenperspectieven beroepen zich op de laagste voetafdruk per kilogram product. Zo kan de een roepen dat je rundvlees moet vervangen door kip of vis en de ander dat we vegetarisch of veganistisch moeten gaan eten. Hier plaatsen wij het circulaire verhaal naast, dat ervan uitgaat dat je

akkerland gebruikt voor voedselgewassen, en land dat daarvoor minder geschikt is ook kunt verwaarden voor dieren. Hetzelfde geldt voor afval en reststromen uit de menselijke voedselketen. Een dieet van tussen de 7 en 27 gram dierlijk eiwit per dag heeft dan het minste gebruik van grondstoffen. In ontwikkelingslanden zitten veel mensen daar nog onder, terwijl wij veel meer dierlijke eiwitten gebruiken. Dit kringloopverhaal gaat uit van de meest efficiënte benutting van biomassa, waarbij je dieren alleen dingen geeft waar we zelf niks mee kunnen. Ook hier valt wel wat op af te dingen: er is ook nog zoiets als ethiek en dierenwelzijn. De belangrijkste vraag blijft: wat willen we?'

Econoom Cees Veerman, ex-akkerbouwer en -landbouwminister:

'Ongeprijsde schaarste is de grote steen in de vijver. Hoe bepaal je schaarste en hoe druk je dat uit in de prijs? Optimalisatie veronderstelt een doel en wie bepaalt dat dan? Het gaat er ook vanuit dat er volledige informatie bestaat. Waarschijnlijk is de conclusie eenvoudigweg: efficiëntie en optimalisatie zijn contextafhankelijk en misschien zelfs wel contextbepalend. Hoe ver rek je een systeem uit, want je kunt er niet alles bij betrekken. Dan rijst wel het gevaar dat bewuste blindheid omslaat in onbewuste blindheid. Alle economische processen zijn entropische processen en leveren afval. Wat je daarmee doet, moet je in mindering brengen op de waarde die je

denkt te hebben bereikt.

We zijn in de greep geraakt van de ingenieurs en op het verkeerde spoor terechtgekomen. Moderne productiesystemen in de landbouw zijn nu gebaseerd op fossiele hulpbronnen. We zijn ons gaan specialiseren, maar onze rekeningen kloppen niet, omdat we de ongeprijsde schaarste niet meenemen. Verder zijn de machtsverhoudingen tussen producent en consument verstoord. De boer kan melken óf stoppen, en blijft dus melken. En de consument kijkt niet terug in de keten. Goed beschouwd is eten te goedkoop. Ook energiegebruik en biodiversiteitsverlies moet je doorberekenen. We moeten kiezen voor het hele proces. *Get your prices right.*

Plantwetenschapper Martin van Ittersum, hoogleraar plantaardige productiesystemen in Wageningen:

'Bij gewassen gaat het vooral om het finetunen van verschillende inputs. Je hebt altijd een oogstkleef: het verschil tussen de potentiële en gerealiseerde opbrengst. Het globale beeld hiervan verschilt heel erg. In Noordwest-Europa realiseren we tussen de

70 en 80 procent van potentiële oogst, in Afrika is dat in regenafhankelijke teelt tussen de 20 en 30 procent. Het goede nieuws is dan dat daar tot vier keer hogere opbrengsten mogelijk zijn. In Noordwest-Europa zien we dat de opbrengsten nog steeds toenemen door de genetische vooruitgang. Qua verspilling van stikstof en fosfaat zijn we in de westerse wereld wel over een enorme bult gegaan. De grote uitdaging wordt het om in Afrika de opbrengsten door bemesting op een hoger peil te brengen en die bult te vermijden. Niet alles kan via de bodem worden opgelost. Het is vooral de kunst de goede balans te vinden. Of je moet intensiveren of ecologiseren is vooral afhankelijk van waar we ons in de wereld bevinden.'

